

رابطه سرسختی روانشناختی و سردرگمی هویت در دانشجویان

سوسن سالاری^۱

مقدمه:

امروز دانشجویان به دلیل نقش مهمی که در اداره آینده کشور به عهده دارند، یکی از قشرهای مهم جامعه به حساب می‌آیند. اهمیت این نقش در این است که دانشجویان نه تنها بخش اصلی متخصصان زمینه‌های گوناگون علمی، فنی و هنری هر کشوری را تشکیل می‌دهند، بلکه همچنین این گروه مدیران اصلی در اداره آینده کشور و رهبر سایر اقشار جامعه در هدایت به سمت کمال و اهداف کشور می‌باشند (مرزآبادی، ۱۳۸۳). استرس‌های گوناگون با تأثیر منفی که بر منابع مقابله فردی و اجتماعی شخص اعمال می‌کند باعث کاهش مقاومت و در دراز مدت اثرات ناخوشایندی بر بهداشت جسمی و روانی دانشجویان می‌گذارد. مشخص شده است که استرس‌ها منجر به بروز بیماری‌های جسمی و روانی، اختلال در عملکرد و قدرت سازگاری و در نهایت پایین آمدن کیفیت زندگی دانشجویان گردد (گامون^۲، ۲۰۰۵؛ رویان^۳، ۲۰۰۰). اگر شخصیت را به عنوان ترکیبی از اعمال، افکار، هیجانات و انگیزش‌های فرد بدانیم، مؤلفه‌های سازنده شخصیت ممکن است در افراد مختلف متفاوت باشند. یکی از این مؤلفه‌ها سرسختی است. ریشه‌های مفهومی سرسختی، برخلاف دیدگاه‌های معتقد به واکنش انفعالی انسان که در اغلب کارها در زمینه فشارهای روانی و بیماری مشاهده می‌شود، برگرفته از مجموعه‌ای از رویکردها در خصوص رفتار انسانی است. مدی (۱۹۷۳) در مقوله بندی نظریه‌های عمده شخصیت، آن‌ها را نظریه تکامل می‌نامد (مدی، ۱۹۷۳، به نقل از وردی، ۱۳۸۰). شخصیت سرسختی که کوباسا (۱۹۷۹) صورت بندی کرده است بر پایه نظریه‌هایی است که روانشناسان وجودی در مورد درجه و شدت یک زندگی صحیح مطرح کرده‌اند. افراد سرسخت معنا ارزش اهمیت و هدفمندی خودشان کارشان خانواده‌هایشان و به طور کلی زندگی را دریافته‌اند آن‌ها به تلاش و عمل بیش از شانس اهمیت می‌دهند و معتقدند می‌توانند روند رویدادهای زندگی را در دست بگیرند. آن‌ها دارای منبع مهار درونی‌اند و رویدادهای مثبت و منفی را پیامد اعمال شخصی می‌دانند. از طرفی این افراد تغییر و تحول را قانون ثابت زندگی می‌دانند و تغییرات را فرصتی برای یادگیری و رشد قلمداد می‌کنند نه تهدیدی برای امنیت خود (شکر کن، ۱۳۷۴، پروین، ۱۹۹۶) افراد سرسخت برخلاف افراد

^۱. کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی و مسئول گروه روانشناسی مرکز تحقیقات امام صادق دانشگاه علامه

^۲. Gammon.J

^۳.Ryan.M

غیر سخت حوادث را چندان خطرناک ارزیابی نمی‌کنند برعکس آن‌ها را مثبت و قابل کنترل ارزیابی می‌کنند (لیپار، ۱۹۹۴، قربانی ۱۳۷۴، فرانکن، ۱۹۹۸). هویت و هویت یابی از جمله مباحث روانشناسی رشد است که از پیشینه علمی گسترده و غنی برخوردار است (محسنی، ۱۳۸۳). اعتقاد بر این است که اریکسون (۱۹۶۸، ۱۹۵۰ به نقل از لطف آبادی، ۱۳۷۹) اولین روانشناسی است که به مفهوم هویت پرداخته و آن را مهم‌ترین عامل شکل‌گیری شخصیت معرفی کرده است. مارسیا (۱۹۹۳) به عنوان دومین شخصیت اثرگذار در مطالعات مربوط به هویت، ضمن اینکه هویت را سازمان پویای توانایی‌ها، باورها و تاریخ فردی معرفی می‌کند، معتقد است که هویت، درونی و خود ساخته است و اگر کسی در کسب هویت موفق نشود، دچار پراکندگی در شخصیت می‌شود. بر پایه مطالعات افراد سرسخت هنگام مواجهه با یک رویداد استرس‌زای غیر قابل اجتناب، موقعیت را به گونه‌ای دیگر درک می‌کنند و قادرند تا با ابعاد منفی و ناخوشایند فشار روانی درگیر شده و به طور فعالانه‌ای سلامت خود را حفظ نمایند (لانگ Lang و همکاران، ۲۰۰۲، ۲۰۰۱) مارشیا (۱۹۶۶) بر پایه نظریه اریکسون تحول هویت را بررسی و چهار منزلت هویت مشخص کرده است: پایین‌ترین سطح تحول، منزلت‌های " هویت یافتگی من" و " سردرگمی هویت" و در میان این دو منزلت‌های " دنباله روی" و " بحران زدگی" قرار دارد. افرادی که دچار سردرگمی هویت هستند در مورد مسائل کنترل شخصی کمتری نیز دارند که این مؤلفه به عنوان اعتقادی تعریف می‌شود که بر مبنای آن فرد باور دارد که با تکیه بر توانایی‌ها و قابلیت‌های شخصی خود می‌تواند اثرات و پیامدهای ناشی از شرایط و موقعیت‌های دشوار را از طریق به‌کارگیری دانش و مهارت تحت تأثیر قرار داده و تعدیل نماید (فرانک Frankl، ۱۹۶۷). بررسی تحول هویت من در دوران دانشجویی توسط واترمن و واترمن (۱۹۷۱)، واترمن (۱۹۷۴)، به نقل از اسکندری)، لووینگر و هم‌کاران (، به نقل از اسکندری ۱۹۸۵) بیان‌گر این مساله است که بحران هویت در خلال دوران نوجوانی پایان نیافته و در دوران دانش‌جویی ادامه می‌یابد. با توجه به اینکه سردرگمی هویت جزء پایین‌ترین سطوح تحول مطرح شده است و از سویی سرسختی متغیری مهم است که با سلامت روان نیز در ارتباط است هدف تحقیق حاضر بررسی رابطه بین سرسختی روانشناختی و سردرگمی هویت می‌باشد.

روش:

جامعه آماری مطالعه حاضر شامل کلیه دانشجویان دانشگاه‌های تهران می‌باشد. در این پژوهش گروه نمونه متشکل از ۱۵۰ نفر از دانشجویان دانشگاه‌های تهران، تربیت مدرس و شاهد در سه مقطع تحصیلی کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری می‌باشد. طرح پژوهش مطالعه حاضر از نوع همبستگی

است. که به صورت نمونه گیری در دسترس انجام شد و پرسشنامه‌های پژوهش که شامل پرسشنامه سرسختی روانشناختی، پرسشنامه منزلت عینی هویت من می‌باشد، توسط افراد تکمیل گردید. یافته‌ها:

در این پژوهش ۱۵۰ دانشجوی دانشگاه‌های تهران در سه مقطع (کارشناسی، ۹۹ نفر، کارشناسی ارشد ۳۷ نفر، دکتری، ۱۴) شرکت داشتند که از این میان ۳۰/۷ درصد از دانشگاه شاهد تهران و ۶۹/۳ درصد از دانشگاه‌های غیر شاهد بودند. افراد شرکت کننده در دامنه سنی ۲۰ تا ۲۷ سال بودند. تفاوت بین دختران و پسران در رابطه با سرسختی روانشناختی تفاوت معناداری بود ($p=0/001$ $t=181/3$).

جدول ۱: خلاصه مدل رگرسیون چندگانه به روش گام به گام، تحلیل واریانس و مشخصه‌های آماری رگرسیون سردرگمی هویت و سرسختی روانشناختی

متغیر ملاک	شاخص آماری	ضریب همبستگی R	سطح معناداری (p)	R ²	تعداد نمونه (N)
سرسختی روانشناختی	متغیر پیش بین سردرگمی هویت	-۰/۳۲۹	۰/۰۰۱	۰/۱۰۸	۱۵۰

جدول تحلیل واریانس

مدل	SS	df	MS	F	sig
۱ رگرسیون	۵۱۴۴,۸۰۶	۴	۱۲۸۶,۲۰۲	۷,۰۸۷	.۰۰۰ ^a
باقیمانده	۲۶۳۱۶,۵۲۷	۱۴۵	۱۸۱,۴۹۳		
کل	۳۱۴۶۱,۳۳۳	۱۴۹			

پیش بین: سردرگمی هویت

متغیر وابسته: سرسختی روانشناختی

ضرایب

	B	Std. Error	Beta	t	Sig
عدد ثابت	۱۰۵,۱۲۰	۸,۵۲۵		-۰,۲۸۲	.۰۰۰
سردرگمی	-۰,۵۰۷	.۱۹۱	-۰,۲۸۲	-۰,۰۶۱	.۰۰۹

متغیر وابسته: سرسختی روانشناختی

برای پیش بینی سرسختی روانشناختی دانشجویان مورد بررسی از روی متغیرهای هویت دنباله رو، بحرانی و سردرگمی هویت از تحلیل رگرسیون چندگانه به شیوه گام به گام استفاده شد که در جدول ۱ نتایج آن آمده است.

بحث و نتیجه گیری:

سردرگمی هویت ۱۰ درصد واریانس مربوط به سرسختی روانشناختی را تبیین می‌کند. نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام نشان می‌دهد که از بین متغیرهای تحقیق سردرگمی هویت بیش از سایر متغیرها بر سرسختی روانشناختی اثر می‌گذارد، به این معنی که افزوده شدن مقدار واریانس هویت بحران زده و دنباله رو به معادله موجب افزایش معناداری نمی‌شود. همبستگی بین نمره سرسختی و خرده مقیاس سردرگمی ($R = -.329$) بوده است که در سطح $.0001$ معنادار شده است و این نشان می‌دهد که افرادی که در مرحله سردرگمی هویت هستند در مقابل فشارهای روانی آسیب پذیر ترند و سرسختی کمتری را نشان می‌دهند. و همچنین دیگر تحقیقاتی که مرتبط با سرسختی انجام گرفته است در زیر به آن اشاره شده است. و بیسلی و همکارانش (۲۰۰۳) در مطالعه خود دو مدل ارتباطی برای ارتباط بین سرسختی و سلامت روان مورد بررسی قرار دادند. مدل اثر اصلی پیشنهاد می‌کند که سرسختی دارای تأثیر مستقیم و یکنواختی بر سلامت روان است در حالی که مدل اثر تعاملی بر این نظر است که سرسختی نقش تعیین کننده ای در تأثیر رویدادهای منفی زندگی و اثر آنها بر سلامت روان دارد. مدی و کوباسا (۱۹۸۴) بین سرسختی روانشناختی، اضطراب، افسردگی، بیماری‌های جسمانی و حساسیت بین فردی رابطه منفی یافتند، به دنبال آن فانک و هوستون (۱۹۸۷) همبستگی منفی و معناداری بین سرسختی و افسردگی به دست آوردند. در این مطالعه نیز همبستگی منفی و معناداری این متغیر با سردرگمی هویت دارد که با توجه به این مساله که افرادی که دچار سردرگمی هویت هستند آسیب پذیری بیشتری نسبت به افسردگی و اضطراب دارند قابل تبیین است. در مطالعه دیگری شعیری (۱۳۸۵) رابطه بین سرسختی و سلامت روانی و پیشرفت تحصیلی را در گروهی از دانشجویان مورد بررسی قرار داد و گزارش نمود که بین سلامت روان بطور کلی و خرده مقیاس‌های آن با سرسختی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان معنادار نبود. یکی از محدودیت‌های پژوهش حاضر استفاده از نمونه در دسترس بوده است که با توجه به تعداد بی شمار دانشگاه‌های سطح تهران به محققین در آینده توصیه می‌شود از شیوه نمونه گیری خوشه ای استفاده کنند تحقیقات کمی در رابطه با سرسختی روانشناختی و پایگاه‌های هویت وجود دارد که با توجه به نقش مهم سرسختی به عنوان یکی از متغیرهای پیش بینی کننده سلامت روان اهمیت بررسی آن در رابطه با هویت افراد که خود متغیری مهم می‌باشد از اهمیت ویژه ای برخوردار است. طبق تحقیقات

وستمن (۱۹۹۹) و وردی (۱۳۸۰) نشان داد که ویژگی شخصیتی سرسختی، نگرش درونی خاصی را به وجود می‌آورد که شیوه رویارویی افراد با مسائل مختلف زندگی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و باعث می‌شود که فرد فشارهای روانی را به صورت واقع بینانه و با بلند نظری مورد توجه قرار دهد. به عبارت دیگر، صفت مبارزه جویی، فرد سرسخت را قادر می‌سازد تا حتی حوادث ناخوشایند را بر حسب امکانی برای یادگیری و نه تهدیدی بر ای ایمنی در نظر بگیرد و تمامی این جنبه‌ها باعث پیشگیری و یا کوتاه شدن مدت پیامدهای منفی حوادث فشارزا می‌شود. افراد سرسخت طبق تعریف بالا به هویت با ثباتی رسیده‌اند بنابراین طبیعی است که با سردرگمی هویت رابطه معکوس داشته باشد. در این مطالعه بین دختران و پسران در متغیر سرسختی روانشناختی تفاوت معناداری به دست آمد. ظاهراً، بین زنان و مردان از لحاظ سرسختی تفاوت‌هایی وجود دارد. نتایج بعضی از پژوه‌ها نشان می‌دهد که مردان سرسخت تر از زنان هستند و سرسختی در زنان برخلاف مردان از اثرات منفی تنیدگی جلوگیری نمی‌کند (لیپا، ۱۹۹۴) البته پژوهش‌های رادولت و زان، به نقل از شاپیرو و کاشانی، (۱۹۹۱) این مساله را رد می‌کند. طبق یافته‌های بدست آمده بین سرسختی روانشناختی و سردرگمی رابطه ای معکوس وجود دارد. البته باید مطالعاتی در این زمینه صورت پذیرد که رابطه سرسختی با سایر متغیرهای مربوط به هویت بررسی گردد.

منابع:

- اسکندری، حسین، شکرایی، زهرا، بررسی و مقایسه پایگاه‌های هویت در میان دختران و پسران دانجو. مجله مطالعات زنان، ۱۳۸۵، ۲ و ۱۵؛ ۴۲-۵
- آزاد مرزآبادی احمد. بررسی نقش استرس‌های فرهنگی در بهداشت روانی دانشجویان. مجموعه مقالات دومین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان سال ۱۳۸۳؛ ۴-۱
- حسینی، فوزیه، ۱۳۷۴، بررسی ارتباط بین پایگاه‌های هویت و سبک‌های مقابله با بحران جوانان مشهد، پایان نامه کارشناسی ارشد، الزهرا.
- رحیمی نژاد، عباس، احمدی، علی اصغر. مطالعه تحلیلی و علی هویت یابی نوجوانان ایرانی و رابطه آن با ساخت اجتماعی، اقتصادی و تصیلی خانواده در دانش آموزان دختر و پسر نوجوان تهرانی، معانت پژوهشی وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۷۴.
- وردی، مینا (۱۳۸۰). رابطه کمال گرایی و سرسختی روانشناختی با سلامت روانی و عملکرد تحصیلی در دانش آموزان دختر مرکز پیش دانشگاهی اهواز. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناختی

لطف آبادی، حسین (۱۳۸۷). روان شناسی تربیتی. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت). تهران

منابع لاتین:

Cote JE Levine cg. A critical examination of the ego identity status paradigm Devirev ۱۹۸۱، ۸، ۱۴۱، ۸۴

Erickson. EH. youth identity and crisis London: Faber. ۱۹۶۸.

Gammon, J & Morgan-Samuel H. A study to ascertain the effect of structured student tutorial support on student stress, self-esteem and coping. Nurse Education in Practice ۲۰۰۵; ۵:۱۶۱-۱۷۱

Marcia, James, (۱۹۹۳). **Ego Identity: A Handbook for psychological research.** Spring.

Marcia JE. indentity six years after: a follow – up study youth Adolescent. ۱۹۷۶، ۵، ۱۴۵، ۶۰

Lang, A, Goulet, C, Aita, M, Giguere, V, Lamarre, H, and Perreaul, E (۲۰۰۱). Weathering the storm of perinatal via hariness. Death Studies. ۲۵:۴۹۷-۵۱۲.

Lang, A, Goulet, C. (۲۰۰۳). Lang and goulet hardiness scale: Development and testing on breaved parents following the death of their fetus/infant. Death Studies ۲۵:۸۵۱-۸۸۰

Lippa, A. R. (۱۹۹۴). **Social Psychology.** (۲nd ed.). California: Brooks/ Cole Publishing.

Shepperd, A. J. & Kashani, H. J. (۱۹۹۱). The relationship of hardiness, gender and health outcomes in adolescents. **Journal of Personality**, ۵۹ (۴), ۷۴۷-۷۶۸.

West Man, M. (۱۹۹۰). The Relationship Between Stress and Performance: The Moderating Effect of Hardiness. **Human Performance**. ۳, ۱۴۱-۱۵۵

